

CULTURA / ART | 08/02/2023

El Rijksmuseum fa història amb l'exposició més ambiciosa de Vermeer

El museu d'Amsterdam reuneix 28 obres del pintor, 6 més que l'anterior gran retrospectiva

Antoni Ribas Tur

🕒 6 min

🗨️ 📌 🔄 📄

'La noia de la perla' a l'exposició històrica de Vermeer al Rijksmuseum. HENK WILDSCHUT/RIJKSMUSEUM

AMSTERDAM Amsterdam és presa de la *Vermeernania*: l'exposició històrica que el [Rijksmuseum](#) d'Amsterdam dedica al pintor a partir de divendres ha aconseguit convertir un mestre barroc en una icona pop, al mateix nivell que Salvador Dalí o Frida Kahlo. Es tracta d'una mostra irrepètible que reuneix més obres que mai del pintor, 28 de les 37 atribuïdes a Johannes Vermeer (1632-1675). Entre ells n'hi ha de tan icòniques com la *Vista de Delft*, *La lletera*, *La noia de la perla* i *La puntaire*. No és d'estranyar que la venda d'entrades, que són limitades, sigui frenètica: abans d'obrir ja se n'han venut més de 200.000. Fins que l'exposició tanqui les portes el 4 de juny, el preu de l'entrada general del museu puja de 22,50 euros a 30 euros.

Davant la previsió de veure's desbordats, el museu obrirà les portes fins a les deu de la nit els dijous, divendres i dissabtes durant tota la mostra, i no descarten ampliar més l'horari. Pel que fa als periodistes internacionals, dimecres n'hi havia acreditats uns 150. Amb aquesta expectació, al Rijksmuseum no li ha calgut fer gaire publicitat i quasi no es veuen cartells de l'exposició pels carrers. El muntatge també és auster: es caracteritza per la sobrietat dels colors de les parets i uns cortinatges de vellut granat que evoquen els que hi ha a les obres.

'Vista de de cases de Delft', conegut com 'El carreró', de Vermeer. IMANE RACHIDI/EFE

De l'èxit al deute

Johannes Vermeer provenia d'una família protestant. Com el seu pare, es va dedicar al comerç d'obres d'art, i es va convertir al catolicisme quan es va casar amb Catharina Bolnes. Va ser un pintor exitós: va arribar a vendre obres per més de 100 florins neerlandesos, quan el sou d'un any d'un mestre d'escola era d'uns 200 florins. Però la crisi econòmica derivada del desastrós 1672, per la invasió d'Holanda per part de les forces franceses, angleses i d'alguns estats alemanys, li va minar la salut, perquè no se'n sortia ni com a comerciant ni com a artista, fins a la seva mort per una malaltia desconeguda la segona setmana de desembre del 1675.

"La seva dona recordava com havia passat de ser un home saludable a un home mort en un dia i mig", afirma Pieter Roelofs, conservador del museu i un dels comissaris de la mostra. Al funeral van transportar el seu taüt onze portadors. Però aleshores la seva dona va descobrir que la situació econòmica familiar era desastrosa, i es va haver de fer càrrec d'un fort deute. Per poder tirar endavant ella i els onze fills supervivents dels catorze que havien tingut va pagar una factura de més de 600 florins al forner amb les pintures *Dona tocant la guitarra* i *Dona escrivint una carta, amb la seva criada*.

El director del Rijksmuseum, Taco Dibbits, amb 'Dama i minyona'. PIROSHKA VAN DE WOUW/AFP

La influència dels patrons

Una altra de les novetats és la concreció del paper que va jugar en la trajectòria de Vermeer el matrimoni de patrons format per Pieter van Ruijven i Maria de Knuijt. Sobretot ella, que va comprar almenys vint obres, va influir en el fet que Vermeer deixés els temes religiosos, mitològics i de gènere –que es poden veure a la segona sala de l'exposició, on hi ha obres com *Diana i les nimfes*, *Santa Pràxedes* i *Crist a casa de Marta i Maria*– i es concentrés en pintar escenes quotidianes d'interiors. El tema ja comptava amb una tradició, però Vermeer el va portar a una nova dimensió pel seu caràcter “innovador i experimental”, com diu el director del museu, Taco Dibbits. “Aquest gir el veig com un partit de tennis entre Vermeer i els seus principals patrons, i quan penses en l’obra de Vermeer com art contemporani, perquè era art contemporani, aquesta parella va veure el que era capaç de fer i el van esperonar perquè fes aquestes obres”, diu Roelofs.

Alguns dels objectes que apareixen en els interiors eren propietat del mateix Vermeer o de la seva sogra i altres, com un terra amb rajoles blanques i negres, eren inventats. Tot i que hi ha marge per fer volar la imaginació a l’hora d’interpretar les obres, hi ha motius que tenen significats concrets, com els mapes, indicadors que l’home de la casa era fora o del paper creixent de la cartografia. “Aquests interiors també són una mostra d’orgull local, perquè es remunten als primers temps que els Països Baixos eren independents d’Espanya, i l’art era una eina molt important per expressar-ho”, apunta Roelofs.

Amb motiu de la mostra, el museu va emprendre l'estudi científic d'algunes pintures, cosa que va produir descobertes com la d'un Cupido al fons de *Noia llegint una carta davant una finestra oberta* i a diversos objectes ocults a *La lletera*. Una altra revelació és la confirmació que Vermeer feia servir una càmera fosca per pintar els seus característics interiors, banyats per una llum lletosa i al mateix temps delicada. La descoberta d'aquest giny òptic va ser fruit de la seva relació amb els jesuïtes de Delft, com revela amb una nova biografia de Vermeer Gregor J. M. Weber, conservador del museu i l'altre comissari de la mostra. Amb la càmera fosca un pintor podia projectar una escena en tres dimensions damunt una paret o una superfície de dues dimensions. També s'ha pogut veure la influència que va tenir el catolicisme en Vermeer, la seva família i la seva obra, com s'aprecia en obres com *Dona sostenint una balança* i *Al·legoria de la fe catòlica*.

'L'alcavota' de Vermeer. IMANE RACHIDI/EFE

Un pintor de dos quadres per any

Les obres estan distribuïdes en onze seccions temàtiques dedicades a temes com les vistes de Delft, els primers interiors i la relació entre l'espai interior i el món de fora. És un encert que les obres es reparteixin en vuit sales, i que n'hi hagi poques en cada espai. Un es podria passar hores capbussant-se en els detalls de cadascuna de les obres. Les pintures de Vermeer són com una fotografia, una instantània d'una escena de la qual no se sap ni el començament ni el final. I això fa que el públic també pugui imaginar qui són aquestes dones benestants que les protagonitzen. Què deu cridar l'atenció d'aquestes dones quan miren per la finestra. Què diuen les cartes que escriuen o que reben, i quina música toquen. Johannes Vermeer va ser un pintor excepcional. Els experts calculen que va pintar uns 45 quadres, a un ritme mitjà de dos quadres l'any. No va ser un pintor prolífic, però els experts apunten que tampoc es pot dir que fos massa lent.

La mostra es titula senzillament *Vermeer* i és la primera gran retrospectiva de l'artista en uns trenta anys: la retrospectiva que van organitzar els anys 1995 i 1996 la National Gallery de Washington i el Mauritshuis de la Haia incloïa 22 obres. El Rijksmuseum té quatre Vermeer, que ha traslladat de la Galeria d'Honor a les sales d'exposicions temporals. Les altres venen de museus d'arreu del món, com la Frick Collection de Nova York, que està en obres i ja deixat els seus tres Vermeer; el Metropolitan Museum, també de Nova York; el Louvre, la National Gallery de Washington i el Museu Nacional d'Art Occidental de Tòquio. S'ha mantingut fins ara el debat sobre l'autoria de *Noia amb flauta*, propietat de la National Gallery de Londres. Per als responsables del museu americà no ho és. Per als del Rijksmuseum, sí. Així que està assenyalada com "atribuïda a Johannes Vermeer". També va ser qüestionada *Dona jove asseguda davant un virginal*, actualment propietat de la col·lecció Leiden de Nova York. Abans havia format part de la col·lecció del Baró Rolin i va ser venuda el 2004 en una subhasta de Sotheby's de Londres per uns 30 milions d'euros.

Les obres que no són a l'exposició

Pel que fa a les obres que no són a Amsterdam, una de les grans absències és *L'astrònom*, perquè el propietari, el Museu del Louvre, l'ha prestat al Louvre d'Abu Dhabi fins al juny. El Metropolitan de Nova York no ha prestat *Una criada adormida* ni *Dona amb gerra d'aigua* perquè els termes del llegat gràcies al qual en són el propietari impedeix que surtin del museu. La col·lecció reial britànica no ha deixat *Dama al virginal amb un cavaller* amb l'argument de la fragilitat de la tela. *El concert*, una de les composicions més complexes del pintor, no hi és per una raó més fosca: va ser robat de l'Isabella Gardner Museum de Boston el 1990 i actualment es troba en parador desconegut, i el Kunsthistorisches Museum de Viena no ha deixat *L'art de la pintura*, que va ser un dels quadres favorits d'Adolf Hitler. El propietari li va haver de vendre per protegir la seva dona, que era d'origen jueu, i el va reclamar al museu de Viena.